

Werk

Als ik de sleutel in het slot steek, komt een man uit het huis naast ons.

Hij aarzelt even, stapt dan op me af.

“Woont u hier?”, vraagt hij.

Ik knik.

“Dan ben ik uw nieuwe buurman”, zegt hij.

Hij spreekt snel, Engels met een Frans accent.

We kletsen even. Hij lacht graag.

Een sympathieke buurman is mijn eerste indruk.

Dan vraagt ie: “Werkt u nog?”

Hoe je iemands dag kunt verknallen.

Vriend

Het miezert.

Ik zie hem al aankomen op zijn damesfiets. Nog nooit heeft hij me aangesproken, maar vandaag stopt hij.

‘Meneer, mag ik wat vragen?’

Hij kijkt me aan. Je weet nooit of ie kwaad is of niet.

‘Heeft u een euro voor mij? Ik verdien het.’

Die reden had ik niet verwacht.

‘Je verdient het?’

‘Ja, ik heb zo’n pech gehad in mijn leven. Kijk, deze vinger mis ik.’

Het stompje is inderdaad klein.

“Daarna ben ik door een hond gebeten en heb ik in coma gelegen. Ik ben al jaren afgekeurd.’

‘Heb je dan geen uitkering?’

‘Ja, maar dat is te weinig.’

Ik knik begrijpend en zoek in mijn jaszak naar een muntje. Als ik er eentje te

pakken heb, is het twee euro.

'Dat is nu aardig', zegt hij.

'Mag ik u wat zeggen?', vraagt hij daarna.

Ik knik.

'U bent een vriend.'

Ik glimlach.

'Mag ik een foto van u maken?'

Hij haalt zijn rugzak naar voren.

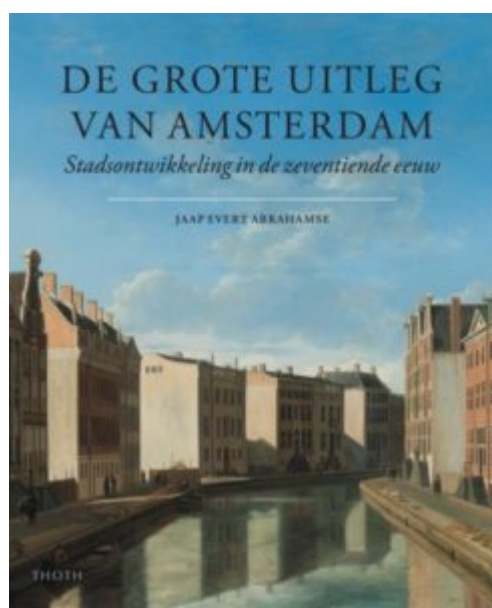
'Waarom?', vraag ik.

'Ik maak van iedere vriend een foto.'

Het kost geen moeite om het verzoek af te wimpelen.

'Ik onthou u zo wel', zegt hij als afscheid, 'jammer dat het regent.'

Abrahamse, J.E. ~ De grote uitleg van Amsterdam: stadsontwikkeling in de zeventiende eeuw

Inleiding - Proefschrift UvA 2010

De eeuw van Amsterdam

Tot ver in de zestiende eeuw groeide Amsterdam langs lijnen van geleidelijkheid. De eerste verstedelijking vond plaats op de dijken langs de Amstel, de enige

hoogten in het middeleeuwse veenlandschap. In de veertiende eeuw werden de Voorburgwallen aangelegd en kort daarop de Achterburgwallen. De reden lag niet alleen in de behoefte aan bouwgrond en verbetering van de stadsverdediging, maar ook in de afwatering: de Amsteloevers kwamen door aanplantingen aan beide zijden steeds dicht bij elkaar te liggen. Verdere groei werd opgevangen door verdichting van de bebouwing binnen deze hoofdstructuur, waarbij de terreinen tussen de burgwallen door de aanleg van stegen werden ontsloten.

Rond 1425 werden het Singel, de Kloveniersburgwal en de Geldersekaade gegraven. Hiermee werd opnieuw een smalle strook land bij de stad getrokken. Op deze stadsgrens werd in de jaren 1482-1490 een stenen verdedigingsmuur gebouwd, voorzien van zware poorten, torens en rondelen. Rond het midden van de zestiende eeuw begon de bebouwing binnen deze grens zo dicht te worden, dat op grote schaal huizen buiten de stad werden gebouwd, in weerwil van de stedelijke keuren die het schootsveld onder de stadsmuur moesten vrijhouden. In 1550 stonden ten oosten van de stad ongeveer 550 huizen, met een onbekend aantal lijnbanen, scheepswerven, pakhuizen, molens, teertuinen, houtwallen, kalkovens en andere bedrijfsgebouwen (afb. 2). Het stadsbestuur raakte in conflict met de bewoners van deze wijk, de Lastage, die vonden dat zij door middel van een nieuwe stadsmuur binnen de verdediging moesten komen te liggen.

Maatregelen bleven echter uit en Amsterdam ging de Tachtigjarige Oorlog in met zijn laatmiddeleeuwse verdedigingsstelsel. Pas in 1578 sloot de stad zich aan bij de Opstand. Op dat moment werd de stadsverdediging een acuut probleem. In de jaren 1585 en 1586 werd de stad voorzien van nieuwe wallen, waarbij de Lastage binnen de stad werd getrokken. Deze stadsuitbreiding wordt sinds de zeventiende eeuw in de literatuur 'de eerste vergroting' genoemd. Deze was in schaal niet te vergelijken met de zeventiende-eeuwse stadsuitbreidingen: het ging in de eerste plaats om het up to date brengen van de stedelijke defensie. Een gevolg was de transformatie van het Singel van vestinggracht tot woongracht, zoals eerder was gebeurd met de burgwallen. Aan het Singel verschenen kort na 1585 de eerste dubbele grachtenpanden. In tegenstelling tot de eerdere uitbreidingen werd de landschappelijke structuur niet meer gebruikt als basis voor de verstedelijking: er kwamen rechte blokken; de straten waren ongeveer dertig graden gedraaid ten opzichte van het slotenpatroon. Deze regelmatigheid in de stadsplattegrond was het gevolg van de nieuwe wijze van fortificeren, waarbij een stelsel van wallen en

bastions werd toegepast. De tweede vergroting volgde binnen enkele jaren: de haveneilanden Uilenburg, Valkenburg (of Marken) en Rapenburg werden aangelegd aan de oostzijde van de stad.

Amsterdam was na deze tweede uitleg de grootste stad in de Republiek, maar de groei zette in verhoogd tempo door. Er zouden in de zeventiende eeuw nog twee veel grotere uitbreidingen volgen. De derde uitleg omvatte de Westelijke Eilanden, de Haarlemmerbuurt, de Jordaan en de grachtengordel tot aan de Leidsegracht. Deze stadsuitbreiding speelde zich af in de jaren na 1609. In de jaren zestig begon de vierde uitleg, die zich uitstreckte tussen de Leidsegracht en de pas aangelegde Oostelijke Eilanden. De Singelgracht, die rond deze twee stadsuitbreidingen werd gegraven, was de nieuwe stadsgrens van Amsterdam. Het bebouwde grondgebied van Amsterdam vervijfvoudigde tussen 1585 en 1663.

Lees hier het proefschrift: <https://dare.uva.nl/search?>

Lodewijk Brunt ~ Stedelijke afbraak

Lodewijk Brunt

Geograaf Richard Florida lanceerde onlangs zijn gedachten over wat hij de *nieuwe stedelijke crisis* noemt. Een handvol *supersteden* hebben in de mondiale verhoudingen een voorsprong genomen op de rest. Denk aan New York, Londen, Hong Kong, Los Angeles, Parijs, maar ook aan 'satellieten' als Boston, Berlijn, San Francisco, Stockholm en zelfs Amsterdam: leidende knooppunten op het gebied van kennis en technologie. Deze steden en stedelijke agglomeraties trekken toptalenten aan en vormen de technologische avant-garde. In Londen is ruim een kwart van de totale economische waarde van het Verenigde Koninkrijk geconcentreerd. De helft van alle risicokapitaalsinvesteringen in *hightech* projecten wordt opgeslokt door niet meer dan zes steden: behalve Londen ook New York, Washington, Boston, San Diego en het gebied rond San Francisco.

Het klinkt allemaal wat impressionistisch, maar dat is nu eenmaal de stijl van beestje Florida. Hij dankt er zijn immense populariteit aan bij regeringsleiders en stadsbestuurders: *catchy* begrippen waarmee je beleidsnota's kunt opleuken en potentiële critici kunt wegblazen. Met zijn propaganda voor de opkomst van de *creatieve klasse* die een eind zou maken aan alle sores van de vorige stedelijke crisis, heeft hij triomfen gevierd. Dat er van zijn voorspellingen en aanbevelingen helemaal niets is terechtgekomen, moeten we maar voor lief nemen. Wat hij nu signaleert is wel degelijk in de praktijk waarneembaar, ook door anderen dan Florida; over de kwaliteit van het bewijsmateriaal en de mogelijke verklaringen zal het laatste woord nog niet gesproken zijn.

De accumulatie van geld, kennis en technologie in de supersteden heeft duidelijke gevolgen voor de aard van de betreffende steden en hun bewoners. De 'winnaars', zoals Florida ze noemt, worden in toenemende mate gekenmerkt door torenhoge prijzen voor grond en woningen en als gevolg daarvan door ongehoorde vormen van sociale ongelijkheid. *Sommige van de meest dynamische, innovatieve stedelijke buurten van Londen, Parijs en New York, zegt Florida, veranderen in doodse trophy districts, waar de mondiale rijkaards hun geld hebben gestopt in sjieke woningbouwprojecten, waar ze zelf niet wonen.* Creatievelingen worden weggedrukt, net als goed opgeleide werknemers van de kennisindustrie, die met lede ogen moeten aanzien dat ze de huur niet meer kunnen opbrengen en zich realiseren dat hun kinderen het zich nooit meer zullen kunnen permitteren om in zulke buurten te wonen. Werknemers uit de lagere regionen, armen en daklozen worden op grote schaal de stad uitgedreven en zullen niet kunnen profiteren van de kansen die een bruisende stedelijke samenleving te bieden heeft. Het aloude begrip *gentrification*, de overname van buurten door kapitaalkrachtige bewoners die op grote schaal de bestaande voorzieningen vernieuwen en aanpassen aan hogere eisen, voldoet niet meer. Florida hanteert de term *plutocratisering*, een begrip dat gemunt is door de *Financial Times*-columnist en verslaggever Simon Kuper.

Ook in Amsterdam zie je deze ontwikkeling. In een recensie van een boek van Floor Milikowski: *Van wie is de stad*, kwam de aan het IJ geprojecteerde Sluisbuurt ter sprake. Milikowski had schamper opgemerkt: *Als Amsterdam mee wil doen met de grote jongens, moet de stad ook het spel spelen van de grote jongens.* Welnu, dat spel kwam op tafel: grootse plannen voor peperdure hoogbouw, 28 woontorens die het symbool van de 21ste eeuw zouden moeten

gaan vormen. Overal in de stad komt de gemeentelijke overheid de vastgoedondernemers knipbuigend en met grote stappen tegemoet (*NRC*, 23 februari 2018). Een ander stuk in *NRC Handelsblad* (15 en 16 september 2018) is gewijd aan *Stulpjes voor de allerrijksten*, zoals de titel luidt. We maken een rondgang langs *mondaine topsegmentwoningen* en *metropolitische luxe*. *Ultraluxe* woningen voor prijzen vanaf drie miljoen euro. Volgens de verslaggever 'schieten ze uit de grond'.

Lees verder: <http://www.lodewijkbrunt.nl/stedelijke-afbraak/>

Het blog van meneer Brunt: <http://www.lodewijkbrunt.nl/>

Oudste kaart van Amsterdam

*Vogelvluchtkaart van Amsterdam
door Cornelis Anthonisz, 1544 -
Bron: Stadsarchief Amsterdam*

De houtsnede van *Cornelis Anthonisz* uit 1544 is de op één na oudste kaart van Amsterdam. De stad is nog omsloten door de middeleeuwse muur, versterkt met torens en poorten. Voor de muur loopt een brede gracht: de tegenwoordige

Singel, Kloveniersburgwal en Geldersekade. Daarbuiten liggen moestuinen, molens en lijnbanen. Linksonder bevindt zich Amsterdams eerste industriegebied, de Lastage.

De oudste kaart van Amsterdam

Zes jaar voor de houtsnedekaart, in 1538, maakte Cornelis Anthonisz een schilderij waarop de stad op dezelfde wijze in vogelvlucht afgebeeld is. Het is de oudste kaart van Amsterdam, tegenwoordig te zien in het Amsterdam Museum. Vroeger hing het schilderij op het Amsterdamse stadhuis. Toen het paneel bij de stadhuisbrand van 1652 zwaar beschadigd raakte, werd het bijgeschilderd met behulp van de houtsnedekaart.

Neptunus' luimen

In de rechterbovenhoek is niet, zoals je zou verwachten, Sint Nicolaas afgebeeld, de middeleeuwse schutspatroon van de stad. Op die plaats bevindt zich de zeegod Neptunus, gezeten op een wolk. In zijn linkerhand houdt hij zijn symbool vast, een drietand, en in zijn rechterhand het wapen van Amsterdam. Het waren de zee en Neptunus' luimen waaraan Amsterdam haar voorspoed te danken had.

Cornelis Anthonisz, schilder in de Schrijvende Handt

Cornelis Anthonisz (ca. 1500 - na 1566) was een begaafde en veelzijdige kunstenaar. Hij was cartograaf, schilder, prentmaker en uitgever. In 1543 vervaardigde hij de 'Caerte van Oostlant', een kaart van de Noordzee en de Oostzee, Amsterdams belangrijkste handelsgebieden. Zijn uitgaven verkocht hij zelf. De vogelvluchtkaart was te koop 'achter de Nieuwe Kerk', bij 'Cornelis Anthonisz, Schilder inde Schrijvende handt', zoals op de kaart vermeld staat.

Zie: <https://archieff.amsterdam/kaarten>

Bij de bakker

Drie weken geleden stond ze stralend, vrolijk neuriënd, achter de toonbank.

'Ja, ik ben zo verliefd. Sinds gisteravond.'

Vanochtend was ze stil.

'Gaat het?', vroeg ik.

'Ik heb het gisteren uitgemaakt', zei ze bedrukt.

'Ach', zei ik meelevend.

'Ja', zei ze, 'hij draagt alleen maar corduroy broeken.'